

مقاله‌ی پژوهشی

تأثیر مشاوره گروهی مبتنی بر واقعیت‌درمانی بر بحران هویت در دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی

خلاصه

مقدمه: پژوهش حاضر جهت بررسی تأثیر شیوه واقعیت‌درمانی گروهی بر بحران هویت در دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی انجام شد.

روش کار: در این مطالعه نیمه‌تجربی ۴۱۸ نفر از دانش‌آموزان پایه‌ی سوم راهنمایی که در سال ۷-۱۳۸۶ در شهر خرم‌آباد تحصیل می‌کردند به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند و پرسش‌نامه‌ی هویت شخصی را به عنوان پیش‌آزمون تکمیل کردند. سپس ۳۲ نفر که نمرات بالاتری را کسب کردند انتخاب و به طور تصادفی به ۲ گروه تقسیم شدند. ۱۶ نفر گروه آزمون را تشکیل داده و ۱۰ جلسه مشاوره گروهی مبتنی بر واقعیت‌درمانی دریافت نمودند. گروه شاهد شامل ۱۶ دانش‌آموز بود که هیچ‌گونه مداخله‌ای را تجربه نکردند. نهایتاً گروه‌های آزمون و شاهد بار دیگر آزمون هویت شخصی را به عنوان پس‌آزمون تکمیل نمودند. شاخص‌های توصیفی، رگرسیون چندمتغیره و تحلیل کوواریانس جهت تحلیل داده‌ها استفاده شدند.

یافته‌ها: میانگین نمره هویت شخصی دانش‌آموزان $7/43 \pm 12/65$ بود و ۷۲ نفر بحران هویت زیاد داشتند. رگرسیون چندمتغیره نشان داد که مشاوره‌ی گروهی با رویکرد واقعیت‌درمانی به طور معنی‌داری می‌تواند بحران هویت را در دانش‌آموزان تخفیف دهد ($P < 0/05$). با این وجود دختران و پسران از لحاظ میزان اثربخشی این روش تفاوت معنی‌داری نداشتند ($P > 0/05$).

نتیجه‌گیری: روش مشاوره‌ی گروهی مبتنی بر واقعیت‌درمانی در درمان بحران هویت در نوجوانان، صرف نظر از تفاوت‌های جنسیتی آنان توصیه می‌شود.

واژه‌های کلیدی: بحران هویت، دانش‌آموزان، مشاوره، واقعیت‌درمانی

* لیدا کاکیا

عضو هیئت علمی دانشکده‌ی علوم تربیتی
دانشگاه علامه طباطبائی

* مؤلف مسئول:

ایران، تهران، یوسف آباد، خیابان مدبر،
خیابان ۲۴، پلاک ۵۱، واحد ۴
تلفن: ۰۲۱۸۸۰۰۸۴۲۶
rie2000@gmail.com
تاریخ وصول: ۱۳۸۸/۷/۱۵
تاریخ تایید: ۱۳۸۸/۱۲/۲۰

پی‌نوشت:

این مطالعه پس از تایید کمیته‌ی پژوهشی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی انجام شده و با منافع شخصی نویسنده ارتباطی نداشته است. در انجام این طرح هیچ‌گونه حمایت مالی از نهادهای دولتی و غیردولتی دریافت نشده است.

Original Article

Effect of group counseling based on reality therapy on identity crisis in students of guidance schools

Abstract

Introduction: This study was carried out to clarify the effect of group counseling based on reality therapy on identity crisis in students of guidance schools.

Materials and Methods: This semi-experimental study was conducted in Khorram Abad city, western part of Iran in 2007-8. Cluster sampling method was used to select 418 students among who were studying in third grade of guidance school in Khorram Abad. All subjects completed the personal identity inventory as a pre-test, and then 32 students who obtained the higher scores were selected and randomly divided into two groups. Sixteen students formed the experimental group, who were received 10 sessions of group counseling based on reality therapy. Control group were 16 students, who did not experience any intervention. At last, experimental and control groups fulfilled the personal identity inventory once more as a post-test. Descriptive indices, multi-variable regression and ANCOVA tests were used to analyze the data.

Results: Mean of personal identity score of students was 12.65 ± 7.43 and 72 persons suffered from high amount of identity crisis. Multi-variable regression showed that group counseling based on reality therapy approach could significantly reduce the identity crisis among students ($P < 0.05$). However, there was not any difference in effectiveness of the method between girls and boys ($P > 0.05$).

Conclusion: Group counseling method based on reality therapy is recommended to treat identity crisis in adolescents, regardless of their gender differences.

Keywords: Counseling, Identity crisis, Reality therapy, Students

*Lida Kakia

Instructor of Faculty of Educative Sciences, Allameh Tabatabaiee University

*Corresponding Author:

4th Floor, Number 51, 24th Ave, Modabber Ave, Yousef Abad, Tehran, Iran
rie2000@gmail.com

Tel: +982188008426

Received: Oct. 06, 2009

Accepted: Mar. 10, 2010

Acknowledgement:

This study was reviewed and approved by the research committee of faculty of educative sciences, Allameh Tabatabaiee University in Tehran. No grant has supported the present study and the author had no conflict of interest with the results. In Iran 12-15 years old children educated in junior high schools named guidance schools.

Vancouver referencing:

Kakia L. *Effect of group counseling based on reality therapy on identity crisis in students of guidance schools*. *Journal of Fundamentals of Mental Health* 2010; 12(1):430-7.

مقدمه

مفاهیم نظریه‌ی انتخاب و فنون واقعیت‌درمانی بر افزایش صمیمیت زوجین ناسازگار را مورد بررسی قرار داده‌اند (۱۲). اگر چه هدف اکثر پژوهش‌های مذکور توصیف وضع موجود و بیان مسائل و مشکلات مربوط به هویت است، با این وجود می‌توان به پاره‌ای از آن‌ها که روش‌های مختلف روان‌درمانی و مشاوره را مورد استفاده قرار داده‌اند تا مشکلات ناشی از این بحران را کاهش دهند نیز اشاره کرد.

در یک جمع‌بندی اجمالی از پژوهش‌های قبلی و در جهت تبیین علت وجودی پژوهش، با وجود این که بحران هویت با توجه به تغییرهای ناشی از دوره‌ی بلوغ معمولاً از نوجوانی آغاز گشته و دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی را هدف قرار می‌دهد، این موضوع کمتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. از سوی دیگر، ترکیب جوان جمعیت کشور و پیامد طبیعی آن یعنی گسترش مسائل و مشکلات نوجوانان و جوانان در جامعه‌ی متحول امروزی و هم‌چنین عدم تناسب بین تعداد مشاوران در مدارس با تعداد دانش‌آموزان، ضرورت توجه به روش‌های درمانی سریع و کم‌هزینه را آشکار می‌سازد و به همین دلیل تلاش گردید تاثیر شیوه‌ی واقعیت‌درمانی گروهی بر کاهش بحران هویت مورد بررسی قرار گیرد.

در واقع یکی از روش‌های مطرح برای کاهش و حل مسائل مربوط به بحران هویت، استفاده از روش واقعیت‌درمانی گروهی گلاسر است. در این روش سعی می‌شود با توجه به مفاهیم واقعیت، مسئولیت و امور درست و نادرست در زندگی فرد به رفع مشکلات او کمک شود (۱۳). تعداد زیاد دانش‌آموزان و کمبود مشاوران کارآمد در مدارس از یک سو و عدم توانایی برنامه‌ی راهنمایی و مشاوره در مدارس بر مشاوره‌ی فردی صرف از سوی دیگر، ضرورت توجه و بهره‌گیری از روش‌های گروهی مشاوره را آشکار می‌سازد (۱۴). علاوه بر این، از میان نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی موجود، واقعیت‌درمانی بیش از سایر رویکردها بر موضوع هویت تاکید کرده است (۱۳).

در واقع، روش واقعیت‌درمانی تا حد زیادی مربوط به کار گروهی با نوجوانان و جوانان در موقعیت‌های آموزشی می‌باشد. معمولاً نظریه‌ی گلاسر از سوی معلمان که قصد

فراگرد رشد در دوره‌ی بلوغ در بر دارنده‌ی تغییرات گسترده در زمینه‌های فردی و اجتماعی است که می‌تواند سلامت نوجوان و جوان را تهدید کند. یکی از این تهدیدها بنا به نظر اریکسون شکل‌گیری غلط مفهوم خود و پیامد آن یعنی بحران هویت است. اریکسون این بحران را بهنجار قلمداد می‌کند اما ناتوانی در برخورد و کنار آمدن با آن را نابهنجار می‌داند زیرا فرد را از داشتن هویتی محکم محروم می‌سازد و اگر به طور موفقیت‌آمیزی حل نشود، سر در گمی در نقش، فرار از خانه، بزه‌کاری و بیماری‌های شدید روانی را در پی خواهد داشت (۱). بحران هویت که نوجوان را به ابهام و سر در گمی می‌کشاند دارای عوارضی هم‌چون اختلال در احساس زمان و وقت، احساس شدید نسبت به خود و هویت منفی خواهد بود (۲). در دهه‌های اخیر در زمینه‌ی هویت، تحقیق‌های بسیار گسترده‌ای توسط پژوهشگران خارجی انجام شده است که می‌توان به پژوهش‌های گلاسر و مارسیا^۱ در زمینه‌ی شکل‌گیری حالات هویت در نوجوانی (۴،۳)، کروجر^۲ در مورد رابطه‌ی هویت با متغیرهای سن و جنس (۵) و مارتینز^۳ در مورد ارتباط بین رشد اخلاقی با هویت‌یابی اشاره کرد (۶). هم‌چنین تحول گسترده‌ی اجتماعی در ایران توأم با ترکیب سنی جوان جمعیت در طی دو دهه‌ی اخیر، زمینه‌ی مناسبی را برای توجه پژوهشگران علوم رفتاری به مسائل نوجوانان و جوانان فراهم نموده است که تجلی آن را می‌توان در پژوهش‌های مربوط به هویت و ابعاد گوناگون آن شاهد بود. به عنوان مثال کریمی رابطه‌ی عزت‌نفس و هویت‌یابی در نوجوانان (۷)، آخوندمکای تاثیر شناخت‌درمانی گروهی به روش بک (۸)، مظلوم ارتباط شیوه‌ی فرزندپروری والدین با پایگاه هویت در دانش‌آموزان (۹)، شفیع‌آبادی، مهدوی و بهرامی اثربخشی شیوه‌ی مشاوره‌ی گروهی با رویکرد تحلیل روانی و رویکرد شناختی (۱۰)، لطافتی تاثیر اصلاح شناختی رفتاری گروهی بر افزایش عزت‌نفس دانش‌آموزان (۱۱) و درباب اثربخشی آموزش

¹Glasser and Marcia

²Kroger

³Martinez

شدند. روش اجرا به این ترتیب بود که ابتدا به دو اداره‌ی آموزش و پرورش شهر خرم‌آباد مراجعه و سپس از بین مدارس راهنمایی در هر ناحیه، دو مدرسه به صورت تصادفی انتخاب (۲ مدرسه‌ی پسرانه و ۲ مدرسه‌ی دخترانه) و آزمون هویت شخصی بر روی دانش‌آموزان سال سوم که تعداد آن‌ها ۴۱۸ نفر بود، اجرا گردید. پس از استخراج نمره‌ها و درجه‌بندی رتبه‌ی هویت، از بین ۷۲ دانش‌آموزی که بیشترین نمره را کسب کرده بودند، ۳۶ نفر انتخاب و سپس مجدداً این افراد به دو گروه آزمون و شاهد (هر گروه شامل ۱۸ دختر و ۱۸ پسر) تقسیم شدند (در هر دو مرحله شیوه‌ی انتخاب تصادفی ساده بود). پس از تعیین تعداد قطعی افراد دو گروه آزمون و شاهد (کاهش ۴ نفر به علل مختلفی هم‌چون غیبت و عدم تمایل به همکاری) بر روی گروه آزمون (۱۶ دانش‌آموز در دو گروه ۸ نفره‌ی دختر و پسر)، ۱۰ جلسه‌ی مشاوره واقعیت‌درمانی گروهی به مدت ۱/۵ ساعت اجرا و در پایان مجدداً پس از آزمون (آزمون هویت شخصی) از هر دو گروه آزمون و شاهد به عمل آمد.

متغیر مستقل این پژوهش، شیوه‌ی واقعیت‌درمانی گروهی و متغیر وابسته، هویت شخصی می‌باشد. هم‌چنین جنسیت دانش‌آموزان نیز متغیر دیگر مورد نظر در تحقیق است.

به منظور سنجش بحران هویت از آزمون هویت شخصی احمدی که پرسش‌نامه‌ای ۱۰ سئوالی (حاوی ۴ قسمت) است، استفاده شد. از مزایای این آزمون قابلیت اجرای فردی و گروهی و پاسخ‌دهی سریع به آن (زمان بین ۵ تا ۱۰ دقیقه) است که می‌توان از آن برای هر دو جنس استفاده نمود. حداکثر نمره‌ی آزمون که نشانه‌ی بالاترین میزان بحران هویت است، برابر با ۳۰ و حداقل نمره‌ی بحران هویت برابر ۱۰ و نمره‌ی پایین‌تر از ۱۰ نشانه‌ی نداشتن بحران هویت می‌باشد. جهت تعیین اعتبار و روایی آزمون، سازنده‌ی این آزمون آن را روی ۶۰ نفر از دانش‌آموزان مدارس دوره‌ی راهنمایی شهر اصفهان اجرا نموده است که قابل فهم، ساده و روشن بودن سئوال‌ها و روایی صوری آن تایید شده است. نمره‌های به دست آمده از این دانش‌آموزان از طریق دونیمه کردن (زوج و فرد) بررسی و ضریب اعتبار ۷۸ درصد به دست آمد. سازنده مجدداً

تاثیر مشاوره گروهی مبتنی بر واقعیت‌درمانی بر بحران هویت در دانش‌آموزان داشتند ایده‌های اساسی او را در زمینه‌ی واقعیت‌درمانی در کلاس‌های درس به کار ببرند، پذیرفته شده است. اساس واقعیت‌درمانی گروهی از فرآیند خودارزیابی تشکیل شده است چرا که فضای حاکم بر گروه می‌تواند به اعضای گروه کمک کند تا ارزیابی درستی از رفتار خود به دست آورند (۱۵). استفاده از روش واقعیت‌درمانی گروهی مبتنی بر مجموعه‌ای از یافته‌های پژوهشی است که خاطر نشان می‌سازند فرد در پرتو وجود اثرات انگیزشی گروه، دگرگونی‌هایی در خود به وجود می‌آورد. فعالیت‌های گروهی در عین حال که فرد را از مشکلات ناشناخته‌ی قبلی خود آگاه می‌سازد، آرامش و تسکین را در شخص سبب می‌شود چرا که فرد به این نتیجه می‌رسد که دیگران نیز مشکل یا مشکلاتی مشابه وی دارند (۱۴). فلسفه‌ی پنهان در انتخاب این روش از دیدگاه مورینو این واقعیت است که انسان در گروه متولد می‌شود و در گروه بیمار می‌شود، پس چرا در گروه درمان نشود. مشاوره‌ی گروهی فرآیندی بین‌فردی است که در آن اعضا در ارتباط با دیگران خود را کشف می‌کنند در حالی که سعی بر اصلاح نگرش‌ها و رفتارهایشان دارند (۱۶). ثنایی ذاکر کارکردهای مشاوره‌ی گروهی را در مواردی هم‌چون ایجاد امید، عمومیت، انتقال اطلاعات، نوع دوستی، همبستگی گروهی، تخلیه‌ی روانی، رشد مهارت اجتماعی، رفتار تقلیدی، یادگیری هم‌نشینانه و عوامل وجودی (اگزستانسیالیستی)، مرور درمانی گروه اولیه‌ی خانواده می‌داند (۱۷).

روش کار

پژوهش حاضر از نوع شبه‌تجربی است که در آن از طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه شاهد استفاده شد. جامعه‌ی آماری پژوهش را تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر پایه‌ی سوم راهنمایی تحصیلی شهر خرم‌آباد که در سال تحصیلی ۷-۱۳۸۶ مشغول به تحصیل بودند، تشکیل می‌دادند. به علت کثرت افراد جامعه‌ی آماری (۱۰۴۳۸ نفر) در مرحله‌ی نخست از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شد (۱۸). در مرحله‌ی دوم، دو گروه ۱۶ نفره از دانش‌آموزان دختر و پسر به عنوان نمونه‌ی انتخابی با توجه به نوع روش تحقیق و انحراف معیار جامعه‌ی مورد نظر و بر اساس نمونه‌گیری تصادفی مشخص

۸ آزمودنی دختر و ۸ آزمودنی پسر در گروه شاهد شرکت داشتند. از آن جایی که در بدو امر آزمون هویت شخصی بر روی ۴۱۸ نفر از دانش‌آموزان اجرا شد، به علت مخدوش بودن ۸ پاسخ‌نامه، تعداد ۴۱۰ پرسش‌نامه بررسی و نمرات هویت شخصی آنان تعیین گردید. اطلاعات حاصل تاییدکننده‌ی آن است که حداقل نمره‌ی هویت شخصی دانش‌آموزان ۵/۴۰ و حداکثر آن ۲۶/۴۹ با میانگین ۱۲/۶۵ و انحراف معیار ۷/۴۳ می‌باشد که به نظر می‌رسد توزیع فراوانی نمره‌های هویت شخصی دانش‌آموزان تقریباً یک توزیع بهنجار باشد. به هر حال با توجه به نمره‌های به دست آمده، اقدام به طبقه‌بندی تمامی دانش‌آموزان برحسب میزان بحران هویت شخصی شد که نتایج در جدول (۱) مشخص شده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد دانش‌آموزان برحسب درجه‌ی

هویت شخصی			
درجه‌ی هویت	فراوانی	فراوانی تراکمی	درصد
۰-۹	۲۲۳	۲۲۳	۵۴/۳۹
۱۰-۱۵	۱۱۵	۳۳۸	۲۸/۰۴
۱۶-۳۰	۷۲	۴۱۰	۱۷/۵۷
جمع	۴۱۰	-	۱۰۰/۰۰

چنان که از جدول (۱) معلوم می‌گردد ۷۲ نفر از دانش‌آموزان بالاترین نمره را کسب کردند که نشانه‌ی بحران هویت شدید بود و از بین آنان ۳۶ نفر به دو گروه آزمون و شاهد تقسیم شدند. نمره‌های مرحله‌ی اول آزمون هویت شخصی به منزله‌ی پیش‌آزمون و نمره‌های پس از کاربرد روش واقعیت‌درمانی گروهی به منزله‌ی پس‌آزمون تلقی گردید. جدول (۲) نمرات آزمون هویت شخصی را در هر دو گروه آزمون و شاهد در مرحله‌ی پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهند.

از آن جایی که تفاضل نمره‌های دو گروه در جداول مذکور محاسبه شده است، داده‌های آماری بیانگر آن است که نمره‌های هویت شخصی دانش‌آموزان در دو گروه و در دو مرحله‌ی پیش و پس‌آزمون متاثر از مشاوره‌ی واقعیت‌درمانی گروهی کاملاً با یکدیگر متفاوت است که نشانگر تاثیر مثبت این روش بر کاهش بحران هویت در گروه

پرسش‌نامه را در بین ۳۰ دانشجو توزیع و ضریب همبستگی ۸۹ درصد به دست آورد. علاوه بر این، با استفاده از ضریب اعتبار اسپیرمن براون، ضرایب اعتبار آزمون هویت شخصی معادل ۹۲ درصد محاسبه گردید (۲). جراه و شعبانی نیز با استفاده از این پرسش‌نامه در پژوهش‌های خود، اعتبار و روایی آن را تایید کرده‌اند (۱۹، ۲۰).

در پژوهش حاضر نخست با توجه به جنسیت دانش‌آموزان شرکت‌کننده و برای رعایت اخلاق پژوهشی، به‌توسط محقق و با آموزش و نظارت یکی از اعضای هیات علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه لرستان، تمام فعالیت‌ها برای دانش‌آموزان توضیح داده شد و سپس محقق مراحل عملیاتی خود را آغاز نمود. در طی ۱۰ جلسه مشاوره‌ی واقعیت‌درمانی گروهی موضوع‌هایی هم‌چون آشنایی اعضای گروه با یک‌دیگر و بیان قواعد و قوانین حاکم بر جلسات مشاوره‌ی گروهی، معرفی اصول روش واقعیت‌درمانی گروهی، آشنایی با بحران هویت و عوامل موثر بر پیدایش آن، افزایش شناخت و آگاهی هر عضو از خود و شیوه‌های مقابله با بحران هویت بررسی شدند. علاوه بر این در تمام جلسات مفاهیم اصلی روش واقعیت‌درمانی و فراگرد هشت‌گانه‌ی آن که شامل مواردی هم‌چون درگیری عاطفی درمانگر با مراجع، تمرکز بر رفتار کنونی و نه بر احساس‌ها و تاکید بر حال و نه گذشته، ارزیابی رفتار و قضاوت ارزشی توسط مراجع، برنامه‌ریزی برای ارایه‌ی رفتار مبتنی بر مسئولیت‌پذیری، تصمیم‌گیری و تعهد بر انجام مراحل علمی، رد هر گونه عذر و بهانه (در صورت عدم اجرای برنامه توسط مراجع)، عدم تنبیه و انتقاد از مراجع، تسلیم نشدن در برابر عدم موفقیت مراجع در اجرای برنامه‌ها و تکالیف می‌شود، به کار گرفته شدند (۲۱). درنهایت تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه‌ی ۱۰ و به کمک آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آزمون‌های آماری رگرسیون چندمتغیره و تحلیل کوواریانس انجام شد.

نتایج

دامنه‌ی سنی آزمودنی‌های شرکت‌کننده در هر دو گروه آزمون و شاهد ۱۵-۱۳ سال با میانگین سنی ۱۴ سال بود. هم‌چنین ۸ آزمودنی دختر و ۸ آزمودنی پسر در گروه آزمون و

جدول ۳- تحلیل رگرسیون چندمتغیره هویت شخصی

دانش‌آموزان

منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	f محاسبه شده	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۸۳۳/۰۰۵	۳	۲۷۷/۶۶۸	۵۵/۱۵	۰/۰۱
باقی‌مانده	۱۴۰/۹۶۴	۲۸	۵/۰۳۴		
مجموع	۹۷۳/۹۶۹	۳۱			

(او ۲۷) بزرگ‌تر از f جدول (۷/۶۱) در سطح ۱ درصد می‌باشد. بنا بر این نتیجه می‌گیریم عامل پیش‌آزمون در سطح ۵ درصد (۴/۲۱) و ۱ درصد (۷/۶۸) معنی‌دار است. در مورد متغیر مستقل یعنی مشاوره‌ی گروهی به‌روشن واقعیت‌درمانی، f محاسبه شده (۱۱۳/۱) با درجات آزادی (۱ و ۲۷) بزرگ‌تر از f جدول (۷/۶۸) در سطح ۱ درصد می‌باشد و لذا می‌توان نتیجه گرفت که مشاوره‌ی گروهی به‌روشن واقعیت‌درمانی باعث کاهش بحران هویت در دانش‌آموزان می‌گردد. در مورد جنسیت، f محاسبه شده (۰/۹۹) با درجات آزادی (۱ و ۲۷) از f جدول (۷/۶۸) در سطح ۰/۱ کوچک‌تر است و نتیجه می‌گیریم که بین دختران و پسران از لحاظ میزان اثربخشی مشاوره به‌روشن واقعیت‌درمانی گروهی تفاوت معنی‌داری از لحاظ جنسیت وجود ندارد. در مورد تعامل بین جنسیت و متغیر مستقل، f محاسبه شده (۲/۱۱۲) از f جدول (۷/۶۸) در سطح ۱ درصد کوچک‌تر است و با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت عامل‌های جنسیت و متغیر مستقل دارای تعامل نبوده و نمی‌توان گفت که تعامل آن‌ها با یکدیگر باعث کاهش بحران هویت در دانش‌آموزان گردیده است.

جدول ۴- تحلیل کوواریانس سه متغیر پیش‌آزمون، متغیر مستقل

(مشاوره‌ی گروهی به‌روشن واقعیت‌درمانی) و جنسیت

منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	f محاسبه شده
پیش‌آزمون	۲۰۱	۱	۲۰۱	۴۱/۶
جنسیت	۴/۸	۱	۴/۸	۰/۹۹
مشاوره‌ی گروهی	۵۴۷	۱	۵۴۷	۱۱۳/۱
تعامل جنسیت و مشاوره‌ی گروهی	۱۰/۲۲	۱	۱۰/۲۲	۲/۱۱
عامل درون‌گروهی	۱۳۰/۷	۲۷	۴/۸۴	
مجموع	۸۶۹/۳	۳۲		

جدول ۲- نمره‌های هویت شخصی دانش‌آموزان در مرحله‌ی

پیش‌آزمون و پس‌آزمون در و شاهد

گروه شاهد			گروه آزمون		
پیش‌آزمون	پس‌آزمون	نمره‌ی افتراقی	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	نمره‌ی افتراقی
۱۹	۱۴	۵	۱۷	۱۱	۶
۱۷	۱۰	۷	۲۳	۲۱	۲
۲۳	۱۳	۱۰	۲۲	۲۴	-۲
۲۶	۱۵	۹	۲۲	۲۳	-۱
۲۰	۱۷	۳	۲۵	۲۵	۰
۲۳	۱۳	۱۰	۲۹	۲۹	۰
۲۲	۱۲	۱۰	۱۶	۱۶	۰
۲۲	۱۴	۸	۲۳	۲۳	۰
۲۸	۱۹	۹	۱۵	۱۵	۰
۲۷	۲۵	۲	۱۶	۱۶	۰
۲۵	۱۴	۱۱	۱۸	۱۸	۰
۲۷	۹	۱۸	۱۷	۱۷	۰
۲۴	۱۷	۷	۲۷	۲۷	۰
۲۱	۱۰	۱۱	۲۱	۲۱	۰
۱۹	۱۲	۷	۲۲	۲۲	۰

آزمون می‌باشد. علاوه بر این نتایج حاصل از محاسبه‌ی رگرسیون چند متغیره نیز این یافته را تایید می‌نماید (جدول ۳). تحلیل داده‌های مبتنی بر رگرسیون چند متغیره نشان می‌دهد که f به دست آمده با درجات آزادی (۳ و ۲۸) با ۹۵ و ۹۹ درصد اطمینان معنی‌دار است. به این معنی که مقدار f محاسبه شده (۵۵/۱۴) با درجات آزادی (۳ و ۲۸) از f جدول در سطح ۵ درصد (۲/۹۵) و در سطح ۱ درصد (۴/۵۷) بزرگ‌تر است. بنا بر این فرض صفر رد می‌شود و نتیجه می‌گیریم که مشاوره‌ی گروهی با رویکرد واقعیت‌درمانی بر کاهش بحران هویت دانش‌آموزان موثر است.

برای آزمون تفاوت میزان اثربخشی مشاوره‌ی گروهی با رویکرد واقعیت‌درمانی بر کاهش بحران هویت در دانش‌آموزان دختر و پسر از تحلیل کوواریانس استفاده شد (جدول ۴). در جدول (۴) سه متغیر پیش‌آزمون، متغیر مستقل (مشاوره‌ی گروهی به‌روشن واقعیت‌درمانی) و جنسیت و تاثیر آن‌ها بر بحران هویت دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفته است. در مورد پیش‌آزمون، f محاسبه شده (۴۱/۶۹) با درجات آزادی

بحث و نتیجه‌گیری

شرکت‌کنندگان که روش مداخله‌ی واقعیت‌درمانی گروهی را دریافت کردند به‌طور معنی‌داری بهبودی بیشتری نسبت به افرادی که تحت تاثیر این مداخله‌ی درمانی قرار نگرفتند نشان داده‌اند. نتایج این مطالعه هم‌سو با پژوهش‌های کوری، جاستیس و رندال است که توانمندی روش واقعیت‌درمانی گروهی را به ویژه در درمان اختلال‌های رفتاری گروه سنی نوجوانان و جوانان و در محیط‌های آموزشگاهی نشان داده‌اند (۲۲-۲۴). نتایج پژوهش‌های جراره، شعبانی، موسوی، شفیع آبادی، دلاور و سدري پویش، کوتس، اسکات، دیکسون و رئیسی نیز به علت اشتراک در کاربرد روش مشاوره‌ای واقعیت‌درمانی گروهی هم‌سو با یافته‌های پژوهش حاضر کاهش مسایل و مشکلات مربوط به بحران هویت در نوجوانان و جوانان را گزارش کرده‌اند (۱۹، ۲۹-۲۰). نتایج مطالعه‌ها در مورد تاثیر مولفه‌ی جنسیت بر اثربخشی روش واقعیت‌درمانی گروهی با یکدیگر متفاوت است.

پژوهش حاضر هم‌سو با تحقیق یعقوبی، احمدی و رضوانی‌نژاد، عبدی و شمس است که دریافتند رابطه‌ای بین جنسیت با اثربخشی روش واقعیت‌درمانی گروهی وجود ندارد (۳۳-۳۰)، برعکس، پژوهش‌های سلیمی و اکبری گزارش کرده‌اند که اثربخشی روش مشاوره‌ای واقعیت‌درمانی گروهی در بین دو گروه جنسی دختران و پسران یکسان نیست (۳۵، ۳۴، ۷). استفاده از روش واقعیت‌درمانی گروهی در مدارس و به ویژه در دو دوره‌ی راهنمایی و متوسطه توسط مشاوران و جایگزینی مشاوره‌های گروهی به جای مشاوره‌ی فردی را توصیه می‌نماییم. استفاده از روش واقعیت‌درمانی برای حل سایر مسائل نوجوانان و جوانان هم‌چون افسردگی، اضطراب، مشکلات ناشی از روابط والدین با نوجوان و سرانجام مقایسه‌ی کارآیی روش واقعیت‌درمانی گروهی با سایر روش‌های درمانی و مشاوره‌ای نیز پیشنهاد می‌گردد. مطالعات پی‌گیری به منظور مشخص نمودن پایداری تاثیرهای درمانی الزامی به نظر می‌رسد.

References

1. Kaplan H, Sadock B. [Synopsis of psychiatry: Behavioral science, clinical psychiatry]. Poorafkari N. (translator). 4th ed. Tabriz: Zowghi; 1993: 23-68. (Persian)
2. Ahmadi A. [An introduction to counseling and guidance]. 1st ed. Isfahan: University of Isfahan; 1995: 23-45. (Persian)
3. Glasser W. Reality therapy. The Glasser Institute. [cited 2003]. Available from: http://www.wglasser.com/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=28
4. Marcia JE, Waterman AS, Matteson DR, Archer SL, Orlofsky JL. Ego identity: A handbook for psychosocial research. New York: Springer-Verlag; 1993: 234-67.
5. Kroger J. Identity in adolescence: The balance between self and other. London: Rutledge; 1996: 54-9.
6. Martinez RO, Dukes RL. The effects of ethnic identity, ethnicity and gender on adolescent well-being. J Youth Adolesc 1997; 26(5): 503-16.
7. Karimi A. [Study of relation between self-sufficiency and identity formation among 15-18 years old teenagers of Tehran city]. MA. Dissertation. Tehran: Tarbeyat Moallem University, College of educational sciences and psychology, 1996: 98-116. (Persian)
8. Akhond-Makae Z. [Effect of group cognitive therapy with using of Beck's method on depression of 15-17 year old girls of Sahinshar city]. MA. Dissertation. Tehran: Tarbeyat Moallem University, College of educational sciences and psychology, 1997: 83-106. (Persian)
9. Mazlom A. [Survey on relation between parental methods and identity's base among pre-university students of Tehran city]. Proceeding of 1st National Conference on Family Symptoms in Iran; 2004; April 14-16, Tehran: Shahid Beheshti University. (Persian)
10. Shafeeabadi E, Mahdavi A, Bahramee B. [A comparative study of effectiveness of three counseling methods of psychological analysis approach, cognitional analysis and integrated approach on irreconcilable wives at Tehran]. Proceeding of 1st National Conference on Family Symptoms in Iran; 2004; April 14-16, Tehran: Shahid Beheshti University
11. Latafati R. [Influence of group's behavioral-cognitional modification on increasing of self-sufficiency among girl pupils with external control resource]. Tehran: Welfare and Rehabilitation University; 2004: 17-32. (Persian)
12. Darbai M. [Study of efficiency of teaching choice theory and reality therapy courses on increasing of intimacy among irreconcilable wives]. MA. Dissertation. Tehran: Welfare and Rehabilitation University; 2007: 86. (Persian)

13. Shafeeabadi E, Nasari G. [Theories of counseling and guidance]. 8th ed. Tehran: Neshre Daneshghahi; 1999: 11-29. (Persian)
14. Navab-Nejad S. [Guidance and group counseling]. 1st ed. Tehran: Tarbeyat Moallem Nashre Daneshghahi; 1995: 30-54. (Persian)
15. Corey G. Theory and practice of counseling and psychotherapy. 6th ed. Wadsworth: Brooks-Cole; 2001: 54-8.
16. Aghamohammadian-Sharbat H. [A survey on effectiveness of group therapy and psychological-cognitional approach]. PhD. Dissertation. Tehran: Tarbeyat Modarres University, College of educational sciences and psychology, 1996: 14-39. (Persian)
17. Sanai-Zaker B. [Guidance and group counseling]. 1st ed. Tehran: Charee; 1998: 55-73. (Persian)
18. Delavar A. [Research methodology at educational sciences and psychology]. 11th ed. Tehran: Virayesh; 2002: 123-247. (Persian)
19. Geraree G. [Influence of group counseling with reality therapy approach on reducing youth identity crisis]. MA. Dissertation. Tehran: Allameh Tabatabaee University, College of educational sciences and psychology, 2001: 78-84. (Persian)
20. Shabani A. [Influence of group counseling with reality therapy approach on reducing identity crisis of crime immolations]. MA. Dissertation. Tehran: Allameh Tabatabaee University, College of educational sciences and psychology, 2001: 78-84. (Persian)
21. Sharf R. Theories of psychotherapy and counseling. 1st ed. California: Brooks-Cole; 1996: 11-28.
22. Corey G. Theory and practice of group counseling. 8th ed. California: Brooks-Cole; 2002: 47-66.
23. Justice LK. Reality therapy. [cited 2003]. Available from: http://www.personal.kent.edu/~lkjusti1/Choice_Theory/Reality%20Therapy.htm
24. Randall K. The theories of William Glasser. [cited 2004]. Available from: http://www.kevinrandell.com/docs/sci_port/EDU4112_Glasser_essay.doc
25. Moosavi M. [Influence of group counseling with reality therapy approach on identity crisis of 15-18 years old girls at first district of Karaj]. MA. Dissertation. Tehran: Tarbeyat Moallem University, College of educational sciences and psychology, 1998: 48-55. (Persian)
26. Shafeeabadi E, Delavar A, Sedreepoosh N. [Effect of group counseling with reality therapy approach on reducing anxiety among girl teenagers]. Journal of knowledge and research in psychology 2005; 25: 21-34. (Persian)
27. Coats KI. The impact of reality therapy in a school for emotionally disturbed youth: A preliminary report. [cited 1991]. Available from: <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/recordDetail?accno=ED355690>
28. Scott JE, Dixon LB. Psychological interventions for schizophrenia. [cited 1995]. Available from: <http://www.mentalhealth.com/mag1/scz/sb-psyc.html>
29. Raesi F. [A survey on effect of group counseling on reducing identity crisis among girls teenagers of third and forth district of Isfahan city]. MA. Dissertation. Tehran: Tarbeyat Moallem University, College of educational sciences and psychology, 1997: 28-33. (Persian)
30. Yaghobi H. [Effect of assertive training with use of role method on social skills of secondary school pupils of Tafresh]. MA. Dissertation. Tehran: Allameh Tabatabaee University, College of educational sciences and psychology, 1998: 18-64. (Persian)
31. Ahamadi A, Rezvani-Nejad M. [A survey on effect of group counseling with reality therapy approach on identity crisis among university students]. Journal of innovation and research in counseling 1999; 3-4: 27-35. (Persian)
32. Abdi B. A survey on relationship among gender roles, professional identity positions and fear about progress. [cited 2000]. Available from: <http://dbase.irandoc.ac.ir/00616/00616918.htm>
33. Shams S. [Investigation about effectiveness of behavioral-cognitional group counseling on suicide, hopelessness, and self-concept among teenagers]. MA. Dissertation. Tehran: Tarbeyat Moallem University, College of educational sciences and psychology, 2000: 9-21. (Persian)
34. Salimi H. [Effect of guidance and group counseling on professional interest and educational preferences]. MA. Dissertation. Tehran: Allameh Tabatabaee University, College of educational sciences and psychology, 1997: 40-9. (Persian)
35. Akbari H. [Effect of group counseling with reality therapy approach on reducing loneliness among pupils]. MA. Dissertation. Tehran: Allameh Tabatabaee University, College of educational sciences and psychology, 2000: 21-7. (Persian)